

SIVUPOLKU: ISÄN VERI , SIEMEN JA KROMOSOMIT

Schneiderin analyysia on arvosteltu siitä, että tähdentäessään symbolien merkitystä analyysi jää abstraktiksi ja formaaliksi. Tämä tarkoittaa myös variaatioiden sivuuttamista, oli kyse sitten sukupuolierosta, luokkaeroista, etnisyydestä tai vaikkapa alueellisista eroista. 'Veren', 'rakkauden' ja 'perheen' kulttuuriset merkitykset vaihtelevat myös lännessä. Mutta yhtenä ongelmana on myös tulkintojen epähistoriallisuus. Nämä symbolit omaavat pitkän ja monimutkaisen historian. Esimerkiksi veri ja luonto liittyvät käsityksiin konsangviinisuudesta, kirjaimellisesti veren jakamisesta tai 'samaverisyydestä'.

Aristoteleen mukaan (*The Generation of Animals*) sekä kuukautisveri (ja rintamaito) että sperma muodostuvat verestä, mutta sama alkuperä tuottaa erilaisen tuloksen, koska naisten ruumiinlämpö ei riitä veren jalostamiseen siemennesteeksi. Näistä substansseista muodostuu lapsi, mutta nainen tarjoaa vain ruokkivan aineksen (*matter*) sperman juoksuksessa kuukautisveren. Miehen kautta lapsi taas saa muodon (*form*) ja sielun. Toisella vuosisadalla kirjoittanut Galen perusteli sukupuolieron pitkälti samalla tavalla. Hän korosti myös naisten ja miesten anatomisia yhtäläisyyksiä: naisten ja miesten sukupuolielimet ovat samanlaisia mutta toistensa käänteismuotoja – esimerkiksi vagina on penis käänteisessä muodossa – sillä naisten vaillainen ruumiinlämpö ei mahdollistanut sukupuolielinten ulkoistumista.

Aristoteelinen näkemys ihmisfysiologiasta ja hedelmöitymisestä oli hallitseva 1700-luvulle saakka, siis seuraavat 1500 vuotta. 1800-luvun puolivälissä 'löydettiin' nisäkkäiden munasolu. Sitten ensimmäiset mikroskooppilla siittiöitä tutkineet tiedemiehet väittivät nähneensä siittiöissä täydellisen miniatyyri-ihmisen hermoineen ja verisoluineen. Vasta vuonna 1960 hedelmöitymisen 'fakta' pystyttiin todentamaan koeputkihedelmöitystä ennakoineissa kokeiluissa. David Schneiderin mukaan tämän 'löytämisen' idea on osa euro-amerikkalaista kulttuurista järjestelmää.

Samankaltainen päättely voidaan jäljittää vielä vanhempaan, uskonnolliseen kosmologiaan. Carol Delaney on palauttanut länsimaisen kosmologian käsitykset hedelmöitymisestä ja elämästä maaperän ja siemenen ideaan. Lähi-idän monoteististen, patriarkaalisten kirjauskontojen (juutalaisuus, kristinusko, islam) jakaman näkemyksen mukaan nainen muodostaa (ruokkivan) maaperän, johon mies kylvää siementään, joka taas on 'elämän kipinä'. Tämä monogeneettinen näkemys ei ole hänen mukaansa väistynyt biologisten käsitysten tieltä. Esimerkin tästä pitkäkestoisesta ideasta tarjoaa Malinowskin ihmettely trobriandilaisten "fyysistä isyyttä koskevasta tietämättömyydestä". Malinowski kirjoittaa:

Kun sen sijaan, että olisin välittömästi tiedustellut raskauden *u'lasta* [lapsen syntymisen tai naisen raskauden aiheuttajasta, joksi aina nimetään baloma-henki], lähestyin kysymystä suoraan embryologiselta näkökannalta, havaitsin, että alkuasukkaat ovat tietämättömiä asiaan liittyvästä prosessista. Vertaukseen, joka koskee siemenen istuttamista maahan ja kasvin versomista siemenestä, he eivät reagoineet lainkaan. He olivat kyllä uteliaita ja kysyivät: "Tekevätkö valkoiset sillä tavoin?", mutta olivat varmoja siitä, ettei niin ollut tapana Kiriwinassa. Siemennesteen *momona* erityisellä on merkitystä vain nautinnon aikaansaamisessa, minkä lisäksi se palvelee voiteluaineena. On luonteensaomaista, että sana *momona* tarkoittaa sekä miestä että naispuolista eritettä. Saman nesteen muista ominaisuuksista heillä ei ollut pienintäkään käsitystä. Täten alkuasukkaiden käsityskannalle on täysin vierasta isänpuoleinen veriheimolaisuus tai sukulaisuuskäsite, joka perustuu isän ja lapsen väliseen ruumiilliseen suhteeseen. (Malinowski 1960 [1948]: 244.)

Tässä sitaatissa puolestaan on varsin ”luonteenomaista” tapa, jolla Malinowski mainitsee samassa yhteydessä ”suoran embryologisen näkökannan” ja siementä ja maata koskevan vertauskuvan.

Mutta Malinowski tiedosti myös vertailuasetelmansa taustan ja korosti (1929:4), että trobriandilaisten käsitys isyydestä poikkesi jyrkästi krisinuskon isyyttä koskevista käsityksistä. Lisäksi hän toi esille käsitysten sosiologisen tai jopa ideologisen funktion: ”Kristillinen moraalisuus kokonaisuudessaan...liittyy vahvasti käsitykseen isästä alkuunpanijana (kantaisänä, progenitor) ja talouden isäntänä.-- ”Uskonnon, jonka dogmaattinen ydin perustuu isän ja pojan välisen suhteen pyhyyteen, ja jonka moraaliset opetukset säilyvät tai kaatuvat vahvan patriarkaalisen perheen myötä, täytyy päivänselvästi vahvistaa isällinen suhde osoittamalla, että sillä on luonnollinen perustansa.” (Mts. 159.)

Esimerkiksi nykyinen käsitys siitä, että ”mies määrää lapsen sukupolven” perustuu tietoon kromosomeista (kansanomaisten teorioiden suodattamana) mutta myös pitkän keston kosmologisiin rakenteisiin.

1990-luvun alussa helsinkiläisessä synnytyssairaalassa juuri tyttölapsen saanut nuori nainen oli selvästi hämillään. Hän kiirehti heti kertomaan huonetovereilleen, että hänen olisi pitänyt saada poika, ja siksi kaikki lapselle hankitut tavarat – tuttitetjusta alkaen – olivat sinisiä. Hän pohti, joutuisiko hankkimaan uusia vaatteita vai voisiko vaaleansiniset potkupuvut kenties värjätä punaisiksi. Tämä kertoo omalla tavallaan pienten lasten uudeltaisesta sukupuolittamisesta verrattuna esimerkiksi vuosisadan vaihteen tilanteeseen, jossa sukupuolieroa ei vaadetuksella merkitty. Tai, antropologian vertailevan perspektiivin kautta tarkasteltuna, lapsia pidetään usein tiettyssä mielessä andogyynisinä ennen initiaatiota. Mutta asian teki erityisen mielenkiintoiseksi se, että oletus lapsen sukupuolesta ei ollutkaan perustunut ultraäänitutkimukseen. Nainen selitti, että lapsen sukupuoli oli ollut tiedossa jo ennalta, koska hänen miehensä suvussa ”kaikki ovat poikia”. Anoppi oli kertonut hänelle, että kukaan ei muistanut yhdenkään tytön syntyneen sukuun. ”Ja miehän se määrää lapsen sukupuolen...mutta tapahtuuhan niitä kaikennäköisiä mutaatioita.”